

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Peter Mikša, Elizabeta Gradnik

TRDEN KAKOR SKALA

Peter Mikša
Elizabeta Gradnik

TRDEN KAKOR SKALA

TRDEN KAKOR SKALA

Kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala

Peter Mikša, Elizabeta Gradnik

**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE**

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Kolofon

TRDEN KAKOR SKALA Kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala

Avtorja: Peter Mikša, Elizabeta Gradnik

Urednika: Kornelija Ajlec, France Malešič

Recenzenta: Bojan Balkovec, Božo Repe

Lektorica: Maja Vehar

Avtorji in viri slikovnega gradiva: navedeni ob slikovnem gradivu

Oblikovanje in priprava za tisk: Gorazd Krumpak

Izdala in založila: Planinska zveza Slovenije, Dvorakova ulica 9, SI-1000 Ljubljana,

www.pzs.si, info@pzs.si

Za Planinsko zvezo Slovenije: Bojan Rotovnik

Evidenčna številka založbe: 450

Tiskarna: Evrografis d.o.o.

Naklada: 300 izvodov

Ljubljana, februar 2017

Naslovna fotografija: Miha Potočnik v kaminih Slovenske smeri

Triglavske severne stene. Foto: Stane Tominšek

Vir: Slovenski planinski muzej.

Knjiga je bila izdana v sodelovanju s Slovenskim planinskim muzejem. Izid knjige sta podprla Slovenski gorniški klub Skala in Bohinj Eco Hotel.

Kazalo

Uvod.....	5
Usmeritev	29
Podružnice	35
Alpinizem	37
Smučanje in sankanje.....	51
Kulturna dejavnost.....	65
Gradnje	77
Markacijska dejavnost in reševalno delo.....	81
Razvedrilo, izleti	91
Konec in ponovni začetek	97
Uporabljene kratice	100
Arhivski viri.....	100
Monografije.....	101
Članki	102
Končne opombe.....	104
Imensko kazalo.....	109

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

061.2:796.52(497.4Ljubljana)(091)

MIKŠA, Peter

Trden kakor skala : kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala /
Peter Mikša, Elizabeta Gradnik. - Ljubljana : Planinska zveza Slovenije, 2017

ISBN 978-961-6870-28-3

1. Gradnik, Elizabeta 2. Turistovski klub Skala. Ljubljana
288536832

Brez pisnega dovoljenja Planinske zveze Slovenije so prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, tudi fotokopiranje, tiskanje ali shranitev v elektronski obliki. Tako ravnanje pomeni, razen v primerih od 46. do 57. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah, kršitev avtorske pravice.

Uvod

Iz družbe idealističnih, celo romantičnih in v gore zaljubljenih rosno mladih ljudi je na Slovenskem v obdobju med obema vojnama nastala močna planinsko-športna in kulturno-vzgojna organizacija – Turistovski klub Skala (TKS) – ki je pomembna za velik razmah smučanja, predvsem pa alpinizma pri nas. Obdobje delovanja Skale velja za eno najbolj vsestransko bogatih v slovenski gorniški zgodovini. Iz vrst skalašev je izšlo mnogo odličnih alpinistov, smučarjev, sankarjev, gorskih reševalcev, fotografov, literatov, predavateljev in filmskih ustvarjalcev. Težko je reči, v kateri od teh dejavnosti je TK Skala dosegel najlepše rezultate, ker je bilo njegovo delo tako zelo vsestransko in so marsikje prav skalaši morali orati ledino. Lahko pa bi izpostavili alpinistično in smučarsko dejavnost, saj gre »turistiki«ⁱ in smučarstvu med vsemi tovrstnimi sredstvi gotovo prvo mesto, ker krepita človeka ne samo telesno, temveč ga izpopolnjujeta tudi etično, vodeč ga v naravo in odkrivajoč mu v njej najlepših, res človeka vrednih užitkov.«¹ Skalaši so tukaj s kopico predavanj, tečajev in šol ter z njihovo sistematiko pri evidentiranju članstva in pri rezultatih – evidenci alpinističnih vzponov – naredili bistven korak naprej.

Biti skalaš je pomenilo obveznost, pa tudi ponos in čast. Skala je bila demokratična, domoljubna in nepolitična organizacija, v kateri so se združevali ljudje različnih socialnih slojev, poklicev, starosti ter političnih, verskih in svetovnih nazorov. Pomembni so bili zgolj gorniško delovanje in dosežki. V mnogih ozirih je bila

i Izraza *gornik* in *gornišvo* – v pomenu zahtevnejšega obiskovalca in obiskovanja gora – je leta 1937 uvedel Janez Gregorin v svoji knjigi *V borbi z goro*, ki jo je izdala založba Planinska matica. Izraza *planine* in *planinstvo* sta namreč od vsega začetka vzbujala tudi vprašanje, ali sta povsem ustrezna, saj so domačini gore poimenovali planine le zato, ker so bili na njih pašniki, na katerih so pasli in jim je bilo to seveda najvažnejše, planinec pa jim je pomenil prebivalca planin ali planšarja. Kljub temu sta se ta dva izraza prijela tudi v Slovenskem planinskem društvu in postala povsem ustaljena. Vendar se je vprašanje najbolj ustreznega poimenovanja obiskovalcev in obiskovanja gora še ponavljalo. Že od začetka slovenske planinske organizacije so bili po gorah poimenovani gorski vodniki, kasneje pa tudi gorski reševalci. Primerjaj: Režek, Boris: *Stene in grebeni: Zgodovina alpinistike v Savinjskih Alpah (1759–1945)*. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana 1959, str. 329. (V nadaljevanju: Režek: *Stene*, str.) – Škerlak, Vladimir: *Zgodovina Alpinističnega kluba Skala*. V: *Planinski vestnik* 1961, št. 10, str. 551. (V nadaljevanju: Škerlak, *Zgodovina*, PV, št., stran).

ii Izraza *turist* in *turistika* sta do prvih desetletij dvajsetega stoletja tako v planinski in splošni literaturi ter časopisju pomenila obiskovalca gora in hojo v gore. Vzpon na goro so imenovali »turo«, in kdor dela takšne ture, je turist; organizacija, ki goji turistiko, pa je turistovska. V začetku dvajsetega stoletja, predvsem pa po letu 1921, ko je bil ustanovljen Turistovski klub Skala, izraz turist ni več predstavljal le planinstva, torej le hoje v hribe – planine, ampak tudi že plezanje. Izraz alpinizem pri nas takrat še ni bil toliko znan oziroma uveljavljen. V: Mlač, Bine (ur.): *Planinski terminološki slovar*. ZRC SAZU, Ljubljana 2002.

Priljubljeni odbor Turistovskega kluba "Skala"
v Ljubljani.

Začasna izkaznica

št. 12.

Za gosp. Bodina Metod

redni član dijak višje obrtne šole

T. K. S.

Frano Zinke

t.č. predsednik

Laurenčič Jozef

t.č. tajnik

▲ Izkaznica pripravljalnega odbora.
Vir: Slovenski planinski muzej.

◀ Pravila TK Skala. (Vir: Arhiv Republike Slovenije, register društev, 3435 TK Skala Ljubljana.)

Skala elitna oziroma ekskluzivna avantgardna organizacija, v kateri je bilo članstvo čast – član pa ni mogel postati kdorkoli. Skalaši so izpostavili nova etična pravila in vrednote ter vplivali na ves nadaljnji razvoj slovenskega alpinizma in gornišstva.

Delo članov se je evidentiralo na tako imenovanih turnih kontrolnih polah, katerih namen je bil večplasten. Niso služile le zapisnikarskim potrebam, temveč so – ker so bile javno dostopne in vidne – vzbujale tekmovalni duh, stremenje k uspehu, bile so tudi neke vrste kadrovske pripomočke za organe in odseke kluba ter njegovih podružnic.² Zaradi strogih pogojev za sprejem in članstvo (moralno vedenje, aktivnost v klubu itd.) je šlo za dokaj maloštevilno organizacijo, ki je stremela h kakovosti. Za primerjavo: leta 1931 je npr. Slovensko planinsko društvo imelo okrog 10.000 članov, Skala s podružnicami pa le okrog 300.

»Biti skalaš je pomenilo človeka v gorah, na katerega si se lahko zanesel. Zato so bili skalaši načelni, včasih morda bolj, kot je bilo treba. Skalaštvo je pomenilo način življenja, ki je imel mnoge pozitivne vplive na duha in telo, kar v današnjem jeziku pomeni živeti običajno športno življenje, vendar ne vrhunsko ali celo asketsko. In vendar TK Skala ni stremel za elitizmom, temveč za prevlado kvalitete nad kvantiteto.«³

Ustanovitev sega v leto 1921, torej v čas kmalu po koncu prve svetovne vojne, ki je slovenskim deželam prinesel velike spremembe. Avstro-ogrska monarhija je razpadla in skupaj z drugimi narodi te večnacionalne države smo tudi Slovenci prešli v druge državne tvorbe.

Z vstopom v Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov ter nato v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS, kasneje preimenovano v Kraljevino Jugoslavijo) je bilo slovensko etnično ozemlje vključeno v nove politične okvire, Rapalska pogodba in koroški plebiscit pa sta mladi državi odvzela precejšen del narodnostnega ozemlja. Posočje, Primorska in Notranjska ter nato Koroška so bili spričo višjih političnih interesov in sklepanja skrivnih kupčij izgubljeni za vrsto let, Koroška in Trst za vedno. Nova meja je globoko zarezala v slovenske gore, tako da so ostali Trenta, južna stran Triglava, Jalovca, Mojstrovke, Prisanka, Razorja, Mangart, Kanin, Krn, Bavški Grintavec, južna stran Bohinjsko-Tolminskih gorⁱⁱⁱ in severna stran Karavank zunaj naših meja.⁴

Spremembe, ki jih je prinesel konec vojne, so zajele vsa področja življenja – tudi slovensko planinstvo in njegovo krovno organizacijo, Slovensko planinsko društvo. Slovenski planinci so se vse od ustanovitve Slovenskega planinskega društva leta

ⁱⁱⁱ Bohinjsko-Tolminske gore – za katere je znano tudi domače bohinjsko ime Peči – je bolj ustrezno od nekdanjega poimenovanja Spodnje Bohinjske gore.

Nekateri ustanovitelji
in prvi člani TKS:
Stanko Hudnik, France
Rus – prvi tajnik
TKS, Bine Umnik,
Karleto Tauzher,
Herbert Brandt,
Stane Predalič, Pavle
Lavrenčič, Jože Tomc
- Čepko. Vir: Slovenski
planinski muzej.

1893 predvsem borili za svoj obstoj, svoje naravne pravice in neovirano delovanje v slovenskih gorah nasproti nemškim planinskim društvom, predvsem proti ponomčevalnemu delovanju Alpenvereina.^{iv} SPD se je s koncem vojne znašlo v novih okoliščinah, ki jih ni bilo vajeno. Naenkrat sovražnika ni bilo več, posledično pa tudi ne glavnega vzgiba delovanja – narodnoobrambnega udejstvovanja. Slovensko planinsko društvo se je tako prva leta po vojni ukvarjalo v glavnem s popravilom poškodovanih koč in poti ter drugimi gospodarskimi problemi.⁵ Preobremenjeno s svojimi ekonomskimi nalogami, da bi zadovoljilo še tako zahtevnega planinca, pa se ni utegnilo posvetiti važni stvari: duševni vzgoji turista.⁶

Takšne razmere pa niso ustrezale mladini, ki je do vloge planinstva imela povsem drugačne nazore in stremjenja, sama hoja po nadelanih poteh ji ni več zadoščala, v gorah je videla predvsem športni izziv. Zahtevala je, naj se s strani SPD strma turistika oziroma alpinizem prizna kot enakopraven del planinskega udejstvovanja, kar pa je bilo za takratno vodstvo SPD nesprejemljivo.⁷

Trenja med novimi zamislimi mladih, ki so si želeli več zahtevnejšega obiskovanja gora, in predvojno miselnostjo veljakov v Slovenskem planinskem društvu so spodbudila dejavnosti mladine, ki so po zgledu nemških alpinistov^v pripeljale do ustanavljanj neformalnih druščin,^{vi} katerih člani so skupaj hodili v hribe, plezali na Šancah na Ljubljanskem gradu in na Turncu pod Grmado, brali knjige in spise tujih alpinističnih klasikov. Končno je prišlo do ustanovitve Turistovskega kluba Skala.

Že leta 1919 je Jože Tomc - Čepko sklical ljubljansko in šišensko klapo na pripravljani sestanek, kjer so podrobneje pripravili društvena pravila za novo društvo, nov klub. Dne 29. novembra 1920 so bila nato klubska pravila predložena v registracijo Pokrajinski upravi oddelka za notranje zadeve Ljubljana.⁸ Ta jih je 4. januarja 1921 odobrila in s tem so bili izpolnjeni pogoji za ustanovitev kluba.

^{iv} Prvi poskus ustanovitve planinskega društva je bil na Slovenskem leta 1872 v Srednji vasi v Bohinju s Triglavskimi prijatelji. Ostalo pa je le pri poskusu, tako da je bilo prvo planinsko društvo ustanovljeno dve leti kasneje, ko je v Ljubljani nastala Kranjska sekcija Nemško-avstrijskega planinskega društva (imenovana po deželi Kranjski in ne po mestu Kranj). Do zadnjega desetletja 19. stoletja sta tako v slovenskih deželah delovali le dve nemški društvi (poleg prodornejšega Alpenvereina tudi strpnejši Avstrijski turistovski klub), ki sta na narodnostno slovenskem območju Alp postavljali svoje kočice in urejali svoja pota. Vir: Mikša, Peter; Ajlec, Kornelija: *Slovensko planinstvo*, str. 23 in 26.

^v V *Ilustriranem Slovencu*, 23. maja 1926, št. 21 je v članku ob petletnici Skale zapisano: »po zgledu nemške alpinistike«, kar pomeni obiskovanje visokih gora brez vodnikov in predvsem po nezavarovanih in neoznačenih poteh – to je na športni način.

^{vi} To so bile poleg šišenske klape, imenovane Gad, in ljubljanske oziroma Žabješke klape še družina Slovensko planinsko mladeniško društvo Triglav, ustanovljena že leta 1917, ter družbi Planinska lavina in Gojzarica. Kajzelj, Vladimir: Ustanovitev Turistovskega kluba Skala. V: *Planinski vestnik*, 1961, št. 8, str. 405–419. (V nadaljevanju: Kajzelj, V., Ustanovitev, str.) – Pleničar, Vladimir: Planinska lavina. Prispevek k našemu planinstvu. V: *Planinski vestnik* 1963, št. 5, str. 236. – Pretnar, Jože: Spomin na Adolfa Hudnika. V: *Planinski vestnik* 1963, št. 12, str. 641.

V začetku je bil znak kluba zelen monogram črk TKS na beli podlagi. Kot smučarski znak je ostal v uporabi še po letu 1922 (na fotografiji so skalaši v Kamniški Bistrici, zadaj Jože Kobilica), ko je bil uveden okrogel znak s planiko v slovenskih narodnih barvah. Vir: Slovenski planinski muzej.

Dne 23. januarja 1921⁹ je sledil pripravljalni sestanek za občni zbor, 2. februarja 1921¹⁰ pa tudi uradni ustanovni občni zbor TK Skala, ki je bil v Prešernovi sobi restavracije Novi svet na Gosposvetski ulici v Ljubljani (na mestu sedanjega hotela Lev).¹¹ Za prvega predsednika je bil izvoljen Drago Zorko, podpredsednik je postal Metod Badjura, tajnik pa France Rus, ki je tudi predlagal ime Skala.¹² Uporabili so izraz turistovski in ne alpinistični, čeprav jim je slednji že bil znan, a ta dva pojma takrat še nista bila razčiščena. Ta izraz so uporabljali v imenu kluba vse do leta 1940, ko so se preimenovali v Alpinistični klub Skala.¹³

Klub je tedaj štel 23 članov, večinoma dijakov, študentov in trgovskih pomočnikov, starih manj kot dvajset let¹⁴ – v ustanovnem odboru je bilo od osmih odbornikov šest dijakov¹⁵ – samega ustanovnega zbora pa se je udeležilo naslednjih šestnajst članov:¹⁶ ob predsedniku Dragu Zorku, podpredsedniku Metodu Badjuri in tajniku Francetu Rusu še Pavle Lavrenčič, Ivan Rožman,¹⁷ Stane Predalič, Stane Deu in Gojmir Pehani¹⁸ ter Maks Cimperman, Tone Škrajnar, Ante Beg, Albin Umnik, Vladimir Kajzelj, Saša Kovač in Pavel Pavc, poleg njih pa verjetno tudi Jože Tomc, eden prvih pobudnikov ustanovitve.¹⁹

Sami sebe so v začetku imenovali skalarji, beseda skalaš je prišla v uporabo šele leta 1923.²⁰ Skalaši so z alpinizmom dejansko začeli iz nič, saj skoraj niso imeli povezave s predhodniki te dejavnosti na Slovenskem. Sklenili so sistematično nadaljevati alpinistično delo prvih redkih protagonistov pred njimi – Valentina Staniča v začetku 19. stoletja, kasneje Franceta Kadilnika, dr. Juliusa Kugyja, dr. Henrika Tume in Franceta Setničarja,^{vii} predvsem pa predvojne plezalne družine Dren, ki je že plezala samostojno, brez vodnikov, ter gojila tudi zimsko turistiko, smučanje in fotografijo. Neprekinjene alpinistične tradicije na Slovenskem pred tem ni bilo, zato lahko Skalo štejemo za začetnico organiziranega slovenskega alpinizma.

vii France Kadilnik (1825–1908), trgovec, ki se je še pred prvimi organiziranimi nemškimi planinci pri nas ukvarjal s planinstvom, takrat pravzaprav alpinizmom. Leta 1866 je bil prvič na Triglavu, ko pot nanj še ni bila skoraj nič zavarovana, leta 1867 je sam priplezal na Kočno. Že prileten se je okrog leta 1900 povzpel na Veliki Klek. Za planinsko kočjo na Golici (po njem imenovana Kadilnikova) je daroval skoraj vse svoje prihranke. Julius Kugy (1858–1944), slovenskega rodu, nemško vzgojen, veletrgovec iz Trsta, eden najboljših planinskih pisateljev. Sistematično je prehodil in preplezal Julijske Alpe in z umetniško besedo predstavil njihove lepote in domače gorske vodnike vsemu svetu. Popularno imenovan *poet* ali celo *kralj Julijskih Alp*. Napisal je knjige *Delo, glasha in gore* (Založba Obzorja, Maribor 1966), *Iz življenja gornika* (1968), *Iz minulih dni* (1971), *Julijske Alpe v podobi* (1971), *Pet stoletij Triglava* (1973), *Božanski smehljaj Monte Rose* (1976) in *Anton Ojcingar, življenje gorskega vodnika* (1977).

France Setničar (1875–1945), primorski duhovnik in alpinist, »eden najdrznejših in najvztrajnejših zimskih turistov, ki orje ledino v zimski turistiki, a nima niti vodnika niti tovariša. Zaželel si je videti Triglav v vsakem mesecu, kako spreminja svoje obličje.« (PV 1913 in Evgen Lovšin) Od leta 1910 je obiskoval vrh Triglava tudi v vseh zimskih mesecih. Na njem je bil 60-krat, večinoma brez spremljevalca. Bil je izredno vztrajen hodec, vsak prosti dan je hodil do skrajne meje *visokosti in daljine*.

► Ob ustanovitvi savinjske podružnice v Lučah, 1931. V sredini predsednik TK Skala Janko Ravnik, levo ob njem prvi predsednik nove podružnice Lojze Žumer. Vir: Slovenski planinski muzej.

▲ Tomaž Godec, odličen smučar, član bohinjske podružnice. Vir: Slovenski planinski muzej.

Predsedniki kluba so bili: Drago Zorko leta 1921, Metod Badjura (kandidat) leta 1921, Stanko Tominec 1921–1922,^{viii} Janko Ravnik med letoma 1923 in 1933,

^{viii} Na ustanovnem občnem zboru je bil za predsednika predlagan Metod Badjura, vendar tega ni sprejel, zato je bil na to mesto izvoljen Drago Zorko, Badjura pa je postal podpredsednik (Škerlak, Zgodovina, PV 1961, št. 8, str. 366. – Škerlak, Vladimir: Stane Tominec, Drago Zorko in zgodovina Skale. V: *Planinski vestnik* 2000, št. 1, str. 36). Zorko, rojen leta 1902, je bil dijak trgovske akademije, leta 1917 ustanovitelj Slovenskega planinskega mladeniškega društva Triglav (Kajzelj, V., Ustanovitev, str. 407), sodeloval je pri pripravah na ustanovitev TK Skala in imel prvo idejno predavanje *O bistvu pojma alpinizma*. Skrbel je tudi, da je skalaška knjižnica dobivala alpinistično literaturo s popustom. Klub je po njegovem nasvetu organiziral plezalni tečaj v Turncu pod šmarnogorsko Grmado (poznali so ga že drenovci), v tedniku *Sport* pa je bil objavljen članek o njem (Joca, V.: Plezalni teren Turnc. V: *Sport*, letnik 2, št. 42, 14. oktober 1921, str. 324). Prvo leto je bilo tamkaj kar 160 obiskov.

Skalaši so bili mladi in neučakani, želeli so še več. Po nesoglasjih je Zorko odstopil. Za novega predsednika je bil izvoljen študent prava Stanko Tominec. Ugotavljal je, kaj je bistveno za delo TK Skala, kako to doseči, pa je bilo še vedno odvisno od začetnih težav. Predsedoval je do prvega rednega občnega zbora v marcu 1922. Tudi potem je sodeloval pri delu kluba, dokler ni bil leta 1925 službeno premeščen v Beograd.